

Késő kelta ház Nyékládháza-Istvántó lelőhelyen

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye)

A lelőhely a kavicskitermelés következtében létrejött István tótól északra, az üdülőövezetben, a Boglárka utcától nyugatra levő egykori termelőszövetkezeti telephelyen van (1. kép). Galuska László polgármester a terület parcellázása előtt lehetővé tette az ásatást, majd a Herman Ottó Múzeum dotálta a munkát.

Átlag 18×12 méter területet kutattunk meg. A korai vaskor 22 sírját tártuk fel. Az ásatás jelentős objektuma a 4., azaz a késő kelta ház.

Hamuszürke kitöltése a kutatóárokban jól látszott. Rábontottunk, és eső után tisztán kirajzolódott a ház körvonala, melyet teljes egészében világosszürke hamu töltött ki. Valószínű, hogy a ház fala és tetőszerkezete beomlott és leégett. A földbe mélyített házalap $4,2 \times 3$ méteres, szinte lekerekített téglalap, de az északi fal ívelten dél felé kanyarodik, a dél-nyugati rész felé, ahol a bejáratot is meg tudtuk figyelni. A ház faltját a jelenlegi járósinttől 47 cm mélységben dokumentáltuk, 36 cm a humusz, és 11 cm a sárga homok. A ház faltját észak-dél és kelet-nyugat irányú, 25 cm széles kutatóárokmal átvágtuk (3. kép). A kelet-nyugati metszet a 2. képen látható. A ház központi részét alkotó nagyjából téglalap alakú, lekerekített sarkú keleti rész mélysége 56–60 cm, (a jelenlegi felszíntől számítva 103–107 cm). A keleti rész közepvonalaiban található cölöplyuk 35×40 cm átmérőjű, mélysége a felszíntől 133 cm.

A ház északi felében salakosra, fémesre égett-olvadt rögök, szurok, és az egész területen grafitos, duzzadt peremű kerámiatöredékek voltak. Hasonló Ostffyasszonyfa-Földvár anyaga (KÁROLYI 1985, 8. kép). A keleti fal nyésésekor a felszíntől 47 cm-re előkerült egy korongolt edénytöredék, melyen plasztikus emberfej látható. A kelta emlékanyagban kedvelt díszítési mód volt ez, a hozzá kapcsolható tartalommal (SZABÓ 1968, 317–339; KNEZ – SZABÓ 1980–81, 20–21, 80–88), ide vehetjük a badacsonytördemici (HORVÁTH 1987, 67, 2–3. ábra), és a csővári (HELLEBRANDT 1999, III. tábla 2) darabokat is. Az emberfej alkalmazását az etruszk kancsóktól (SCHAAFF 1971, 11) a Szárazdregölyi leleten át (HUNYADY 1944, 43–44, 1942, XXXIX. 8) a Tiszafüred-morotvaparti egyedi darabig (KRIVECZKY 1991, VIII. tábla), s tovább a római kori kancsóig

A Late Celtic house at Nyékládháza-Istvántó

(Borsod-Abaúj-Zemplén County)

The site can be found north of the István lake, a gravel pit, in the resort district, in the territory of the former co-operative centre, west of the Boglárka street (Fig. 1). László Galuska mayor authorised the excavations in the territory before it was divided into lots, and the Herman Ottó Museum financed the work.

We investigated an area of 18×12 m in average. Twenty-two graves were unearthed from the early Iron Age. The significant feature of the excavations was no. 4, a Celtic house.

The ash grey filling came out clear in the test trench. We extended the trench, and after rain, the outlines of the house delineated. The feature was entirely filled in with light grey ash. Probably the walls and the roof structure of the house fell in and burned down. The sunken house measured 4.2×3 m, it was approximately oblong-shaped with rounded corners. The northern wall turned to south in an arch toward the southwestern part, where the entrance could be observed. The outlines of the house were spotted in a depth of 47 cm from the present surface. The humus was 36 cm thick, and an 11 cm thick sand layer lay under it. The house was intersected with an east-west directed 25 cm wide test trench (Fig. 3). The east-west section can be seen in Fig. 2. The eastern part of approximately oblong shape with rounded corners, which composed the central part of the house, was 56–60 cm deep, which means 103–107 cm from the present surface. The posthole found in the median of the eastern part had a diameter of 35–40 cm, its depth was 133 cm from the surface.

There were lumps burnt and melted to a metallic slaggy state, pitch, and graphitic sherds with bulging rims. The material of Ostffyasszonyfa-Earthen fort was similar (KÁROLYI 1985, Fig. 8). The fragment of a wheel-thrown vessel was found 47 cm from the surface during the cutting of the eastern wall. It displayed a plastic human head. This was a common decoration type in Celtic materials with the related content (SZABÓ 1968, 317–339; KNEZ – SZABÓ 1980–81, 20–21, 80–88). We can cite the items from Badacsonytördemici (HORVÁTH 1987, 67. Fig. 2–3)

(TEJRAL 1995, 6. ábra 4; WERNER 1979, Kelheim, 2. ábra) végig követhetjük területileg és időrendileg.

A kelta házban kis ácskapocs volt, melynek analógiája Bükk-szentlászlón (VÉGH 1969, I. t. 12–15, II. t. 15, 16, 18; HELLEBRANDT 1992, 11–12. kép) is előkerült. Vas zablát találtunk csavart szárral, analógiái Hatvan-Boldog (MÁRTON 1934, XV. t. 3–4), Alsózsolca (MÁRTON 1934, XLIX. t. 1), valamint Munkács-Lovácska (BIDZILJA 1971, 18. ábra 10) lelőhelyek zabláái.

A nyékládházi ház keleti része, mint már leírtuk, téglalap alakú, ez általános alak, hasonló a tápiószelei (HELLEBRANDT Corpus III. 18. ábra. I–II. ház), a Tiszafüred-morotvaparti (KRIVECZKY 1991, 77, 78 irodalommal), a bükk-szentlászlói (HELLEBRANDT 1992, V. ábra) házakhoz.

Ugyanakkor a nyékládházi téglalap alakú ház északi oldala íves, kialakították a bejárati részt, így párhuzamként Herzogenburg és Vyčapy-Opatovce (KUZMOVA 1980, 3. ábra 3, 4. ábra 5) házformáihoz áll közelebb, a szaggatott vonallal jelzett kiegészítés nélkül. A nyékládházi kelta házban egy cölöplyukat találtunk, ez sátozott szerkezetre utal.

Az ásatási terület melletti üdülőknél, kerti munkák közben, széles peremű hombártöredéket találtak, több más kerámiatöredék között. Ez a töredék emlékeztet a Budapest-Tabán (BÓNIS 1969, 18. ábra) és a Bükk-szentlászló-Nagysánc lelőhelyeken előkerült darabokhoz (HELLEBRANDT 1992, X. ábra 8, 10, 11).

A Nyékládháza-Istvántó melletti kelta házat a benne talált leletek alapján a LT D időszakban, azaz a Kr. e. 1. század – Kr. u. 1. század fordulója körüli időszakban lakták.

B. HELLEBRANDT MAGDOLNA
Herman Ottó Múzeum
3501 Miskolc, Pf. 4.

and from Csővár (HELLEBRANDT 1999, Plate III. 2). The application of human heads can be followed in space and in time from the finds from Szárazd-Regöly (HUNYADY 1944, 43–44, 1942, XXXIX. 8) through the unique item from Tiszafüred-Morotvapart (KRIVECZKY 1991, Plate VIII), to the jugs from the Roman period (TEJRAL 1995, Fig. 6. 4; WERNER 1979, Kelheim, Fig. 2).

There was a small cramp in the Celtic house. Its analogue was found at Bükk-szentlászló as well (K. VÉGH 1969, Pl. I. 12–15, Pl. II. 15, 16, 18; HELLEBRANDT 1992, Fig. 11–12). We found an iron bit with twisted bar, whose analogue was found at Hatvan-Boldog (MÁRTON 1934, Pl. XV. 3–4), Alsózsolca (MÁRTON 1934, Pl. XLIX. 1), and also at Munkács-Lovácska (BIDZILJA 1971, Fig. 18. 10).

The eastern part of the house at Nyékládháza was oblong-shaped, which is a common shape, shared with the houses from Tápiószele (HELLEBRANDT Corpus III, Fig. 18, house I–II), Tiszafüred-Morotvapart (KRIVECZKY 1991, 77, 78 with references), and Bükk-szentlászló (HELLEBRANDT 1992, Fig. V).

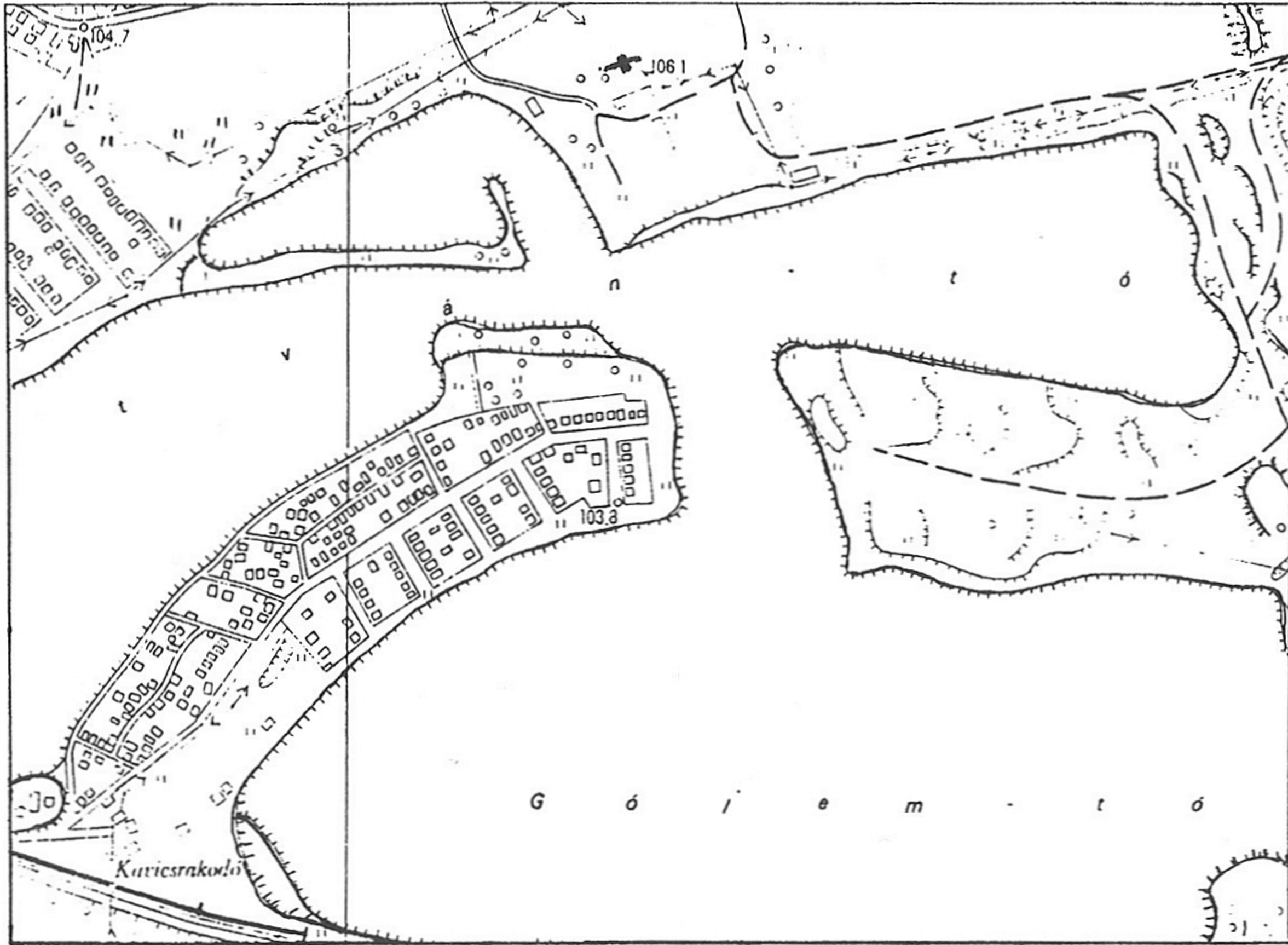
At the same time, the northern part of the oblong-shaped house at Nyékládháza was arched where the entrance was formed, so the closest analogues are Herzogenburg and Vyčapy-Opatovce (KUZMOVA 1980, Fig. 3. 3, Fig. 4. 5) disregarding the completion marked with broken line. We found one posthole in the Celtic house at Nyékládháza, which suggests a tent roof. Beside the excavation area, the fragment of a wide-rimmed storage vessel was found in the garden of one of the weekend houses together with other sherds. This fragment reminds of the items from Budapest-Tabán (BÓNIS 1969, Fig. 18) and Bükk-szentlászló-Nagysánc (HELLEBRANDT 1992, Fig. X. 8, 10, 11).

The finds found in the Celtic house from Nyékládháza date the feature from the LT D period, that is around the beginning of our era.

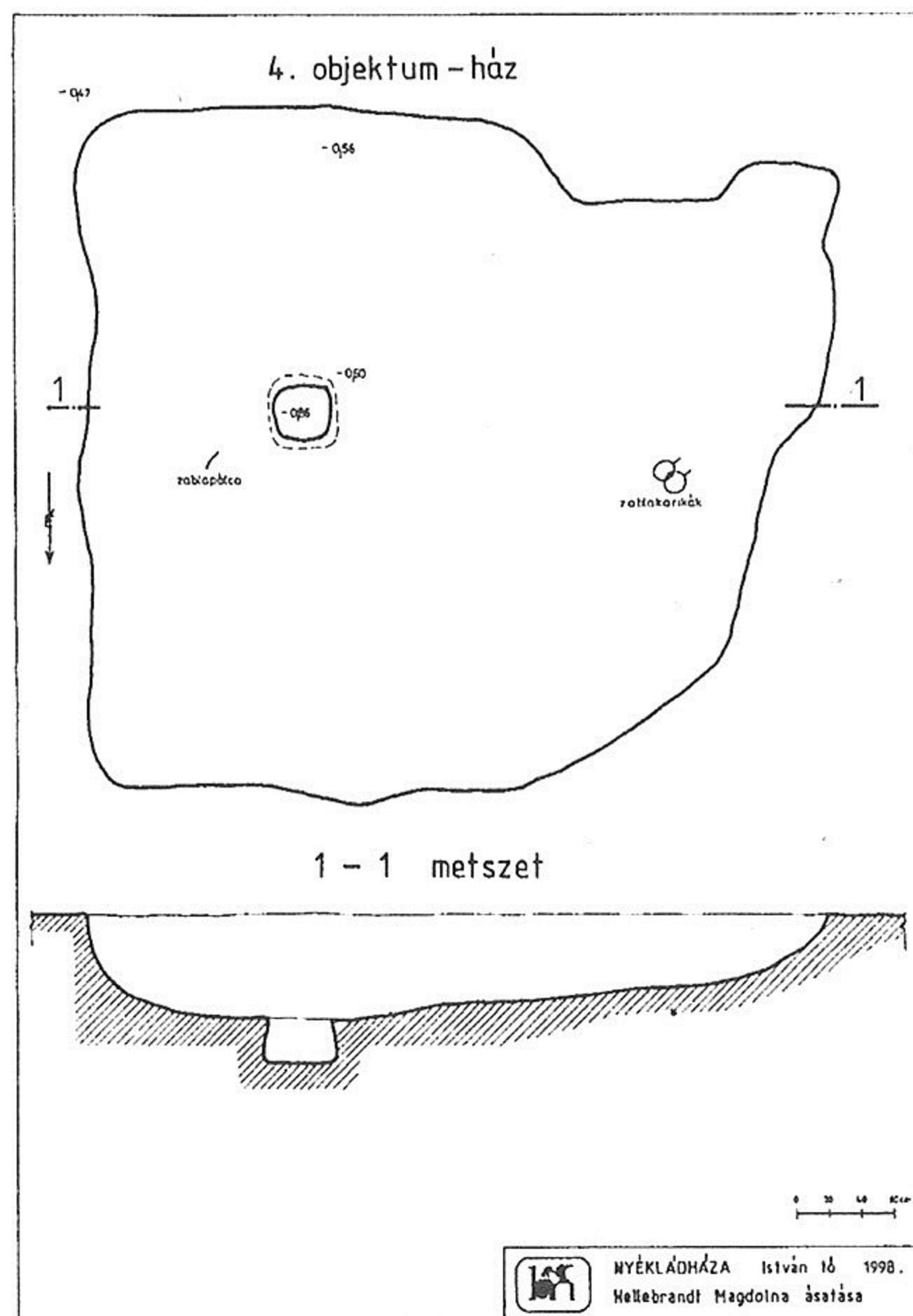
MAGDOLNA B. HELLEBRANDT
Herman Ottó Múzeum
H-3501 Miskolc, Pf. 4.

Irodalom ■ Bibliography:

- BIDZILJA 1971 BIDZILJA, V. I.: Kulturi zakarpattja na rubezhi nashojei. (The history of the Sub-Carpathian region). Kiev, 1971.
- BÓNIS 1969 BÓNIS, É.: Die spatkeltische Siedlung Gellérthegy-Tabán in Budapest. Budapest, 1969.
- HELLEBRANDT 1992 HELLEBRANDT, M.: Miskolc kelta kora. In: Régészeti tanulmányok Miskolc korai történetéből. Miskolc város történetének dokumentumai II. Miskolc, 1992, 33–74.
- HELLEBRANDT 1999 HELLEBRANDT, M.: Celtic Finds from Northern Hungary. Corpus of Celtic Finds in Hungary III. Budapest, 1999.
- HORVÁTH 1987 HORVÁTH, L.: The Surroundings of Keszthely. In: Corpus of Celtic Finds in Hungary I. Budapest, 1999, 63–178.
- KÁROLYI 1985 KÁROLYI, M.: The Late Celtic Hillfort at Ostffyasszonyfa-Földvár major (Vas county). ActaArchHung 37 (1985) 391–418.
- KNEZ – SZABÓ 1980–1981 KNEZ, T. – SZABÓ, M.: Ein Keltischer Kantharos aus Novo mesto. ArchJug 20–21 (1980–1981) 80–88.
- KRIVECZKY 1991 KRIVECZKY, B.: Régészeti ásatások Tiszafüred-Morotvaparton. In: Szolnok megyei múzeumi adattár 32. Szolnok, 1991, 65–96. 2–
- KUZMOVÁ 1980 KUZMOVÁ, K.: Nízinné sídliská z neskorej doby laténskej v strednom Podunajsku (Niederungssiedlungen der Spätlatenezeit im mittleren Donaugebiet). SlovArch 28 (1980) 313–340.
- MÁRTON 1934 MÁRTON L.: A korai La Tène sírok leletanyaga. Dolgozatok. Szeged, 1934.
- PETRES – SZABÓ 1974 PETRES, É. – SZABÓ, M. szerk.: A keleti kelta művészet. Eastern Celtic Art. Székesfehérvár, 1974.
- SCHAAFF 1971 SCHAAFF, U.: Ein keltisches Fürstengrab von Worms-Herrnsheim. JRGZM 18 (1971) 51–117.
- SZABÓ 1968 SZABÓ, M.: „...Huius sunt plurima simulacra”. Adatok a kelta nagyplasztikához. Acta Iuvenum. Budapest, 1968, 317–339.
- TEJRAL 1995 TEJRAL, J.: Zur Frage der frühesten elbgermanischen Machtzentren nördlich der mittleren Donau am Beispiel des römischen Importes. In: Kelten, Germanen, Römer. Vom Ausklang der Latène-Zivilisation bis zum 2. Jh. im Mitteldonaugebiet. Brno-Nitra, 1995, 225–265.
- K. VÉGH 1969 K. VÉGH, K.: Kelta leletek a miskolci múzeumban. HOMÉ 8 (1969) 69–114.
- WERNER 1979 WERNER, J.: Spätes Keltentum zwischen Rom und Germanien. München, 1979.



1. kép: Nyékládháza-Istvántó, lelőhely
Fig. 1. Nyékládháza-Istvántó archaeological site



2. kép: Késő kelta ház és metszete. (Rajz: Sáfrány Andrásné) Captions
 Fig. 2. Late Celtic house and its cross-section. Drawing by Andrásné Sáfrány



3. kép: Késő kelta ház bontása
 Fig. 3. Clearing of the late Celtic house